

Handreiking **Kansrijke
doorstroom
na de brugklas**

Introductie

U leest de Handreiking 'Kansrijke doorstroom na de brugklas voor het voortgezet onderwijs'. Deze handreiking is ontwikkeld voor mentoren, brugklascoördinatoren, en schoolleiders in het voortgezet onderwijs. In oktober 2020 is de [Handreiking schooladvisering](#) voor het primair onderwijs gepubliceerd. Die handreiking beoogt basisscholen te ondersteunen bij de versterking van de kwaliteit van het schooladvies. Met het schooladvies begint de loopbaan van leerlingen in het voortgezet onderwijs, waar verder wordt gekeken waar een leerling het meest tot bloei komt. Dit is een hulpmiddel om te ondersteunen bij het plaatsen van leerlingen passend bij hun capaciteiten, ontwikkeling en interesses en waar nodig bij het herijken van het schooladvies van de basisschool. Bij het ontwikkelen van de handreiking is gesproken met onderwijsprofessionals van diverse vo-scholen, waaraan onder meer ook de praktijkvoorbeelden te danken zijn.

In deze handreiking komen wetenschappelijke inzichten, praktijkvoorbeelden en tips samen die kunnen helpen bij het vormen van een integraal beeld van de leerling. Het kan helpen bij het bepalen of leerlingen onderwijs volgen op het niveau dat recht doet aan hun capaciteiten en mogelijkheden. Geschreven tips en adviezen doen nooit volledig recht aan de weerbarstige realiteit, waarin vele factoren samenkomen. Wel kunnen ze bijdragen aan het voeren van het goede gesprek over dit thema. De inspirerende voorbeelden uit de praktijk in deze handreiking kunnen u helpen bij deze gesprekken.

Leeswijzer van deze handreiking

1 Uitgangspunt: kansen bieden belangrijk

2 Een compleet beeld van de leerling

3 Kansen centraal stellen in visie en besluitvormingsproces

4 Aandachtspunten bij het besluitvormingsproces

Waar kunt u terecht bij vragen?

Verklaring symbolen

meer informatie

tip

praktijkvoorbeeld

wist u dat?

1

Uitgangspunt: kansen bieden belangrijk

Uitgangspunt: kansen bieden belangrijk

De (gelijke) kansen van leerlingen staan onder druk, dit is verder versterkt door de coronacrisis.¹ Meer dan ooit is het van belang om alle leerlingen kansen te bieden in het onderwijs. Het schoolklimaat speelt hierbij een belangrijke rol. Onderzoek naar effectieve scholen laat zien dat deze scholen hun onderwijs afstemmen op de leerbehoeften van leerlingen, veel rijke leermogelijkheden bieden en ambitieuze verwachtingen hebben van alle leerlingen. Hoge verwachtingen dragen bij aan het creëren van een schoolomgeving die leerlingen de gelegenheid geeft zich optimaal te ontplooiën.²,³ 'Hoge verwachtingen' draait feitelijk om het hebben van een realistische en optimistische verwachting van de leerling, zicht hebben waar de leerling staat, het bieden van uitdagend onderwijs en passende ondersteuning. Het gaat dus niet om 'iedere leerling op het hoogste niveau' of 'hoger is beter', maar om 'iedere leerling op zijn of haar best passende niveau'.

Verwachtingen en achtergrondkenmerken

We weten dat zo'n 30 procent van de leerlingen in de onderbouw van het vo nog wisselt van schoolsoort. De Inspectie van het Onderwijs constateert in een themaonderzoek naar toelating en plaatsing in het vo dat scholen met veel 'opstroom' zich kenmerken doordat zij hoge verwachtingen van hun leerlingen hebben, de ontwikkeling van leerlingen nauwgezet volgen en daar op inspelen door passende begeleiding of extra uitdaging te bieden. Scholen waar weinig leerlingen opstromen en veel leerlingen afstromen kenmerken zich eerder door strenge overgangsnormen en lagere ambities voor opleidingsniveau zichtbaar zijn, zowel bij leerlingen als bij scholen.⁴

De verwachtingen en oordelen over leerlingen zijn niet alleen gebaseerd op het daadwerkelijk presteren van de leerling, maar ook op het beeld dat leerkrachten hebben van de (sociale) groep waartoe leerlingen behoren en waarbij stereotype beelden een rol kunnen spelen.⁵ Onderzoek laat zien dat de onderwijsambitie wordt beïnvloed door achtergrondkenmerken van leerlingen: zoals opleidingsniveau en stedelijkheid. Er zijn vaak lagere verwachtingen van leerlingen wier ouders een lager opleidingsniveau hebben en van leerlingen woonachtig in minder stedelijke gebieden.^{6, 7, 8, 9} Dit zien we bijvoorbeeld ook terug in schooladviezen krijgen die leerlingen in groep 8 krijgen (zie ook het kader over corona).^{10, 11} Bijzonder hoogleraar Eddie Denessen stelt dat leerlingen gebaat zijn bij optimisme als het gaat om advisering en plaatsing in het vo.¹² Hier speelt de *Selffulfilling prophecy* namelijk een rol: leerlingen presteren conform de verwachtingen die er van hen zijn.^{13, 14} Dit blijkt ook uit onderzoek gedaan aan de Universiteit Maastricht: leerlingen met een havo/vwo advies die geplaatst werden in een havo-brugklas stroomden vaker af ten opzichte van leerlingen die geplaatst werden in een vwo-brugklas, die vaker op dat niveau uitstroomden.¹⁵

Extra aandachtspunten als gevolg van de coronacrisis

- De schooladviezen in 2019/2020 waren gemiddeld genomen lager in vergelijking met voorgaande jaren.* Ook zijn leerlingen gemiddeld genomen gestart op een lager niveau in het vo in schooljaar 2020/2021. Dit kan mede verklaard worden door het wegvallen van de eindtoets als gevolg van de scholensluiting in dat jaar. Kijkend naar voorgaande jaren is de inschatting dat zo'n twee á drie leerlingen per klas zijn ingestroomd op een niveau dat onvoldoende recht doet aan hun capaciteiten en mogelijkheden.
- De lagere schooladviezen én lagere plaatsing zijn niet evenredig over de leerlingen verspreid. Leerlingen met een lagere sociaaleconomische status en leerlingen woonachtig in minder stedelijke gebieden zijn sterker benadeeld door het wegvallen van de eindtoets. Zij hebben lagere adviezen gekregen en zijn minder vaak boven hun schooladvies geplaatst.

• Het afstands- en hybrideonderwijs was een extra uitdagende factor, zowel voor scholen als voor leerlingen. Ondanks dat scholen hard gewerkt hebben om via afstands- en hybride onderwijs aandacht te geven aan de ontwikkeling van hun leerlingen, is in het afgelopen jaar bij een groep leerlingen een vertraging in hun leergroei ten opzichte van andere schooljaren ontstaan. Die vertraging kan mogelijk nog enige jaren kan doorwerken. Dit geldt voor leerlingen over de volle breedte van het funderend onderwijs.^{16, 17, 18, 19, 20} Daarbij zijn er uiteraard verschillen in de omvang van vertragingen tussen leerlingen, leerjaren en scholen. Hierbij geldt echter wel dat juist kwetsbare leerlingen extra geraakt zijn en worden. De NCO heeft over de vertraging in leergroei een aantal interessante [factsheets](#) gepubliceerd.

* Met de termen 'hoog' en 'laag' wordt aangesloten bij het algemene taalgebruik en wordt absoluut geen waardeoordeel uitgesproken. Waar het om gaat is dat leerlingen op het voor hen meest passende niveau onderwijs kunnen volgen.

Uit studies naar verwachtingen van docenten blijkt dat de invloed van verwachtingen op prestaties van leerlingen te maken heeft met de houding en het gedrag van docenten op basis van de verwachtingen die zij van leerlingen hebben.^{21, 22, 23} De hoogte of laagte van de verwachting is van invloed op de interactie tussen leerkracht en leerling. Ook wordt het aanbod (voor specifieke leerlingen) afgestemd op verwachtingen en bieden docenten vaak verschillende leermogelijkheden aan leerlingen van wie ze hoge of juist lage verwachtingen hebben, terwijl wat leerlingen leren juist afhangt van de leermogelijkheden die hen aangereikt worden.²⁴ Met leerlingen reflecteren op hun ontwikkeling, ambities en competenties kan helpen om ook zicht te krijgen op de eigen verwachtingen. Dat geldt bijvoorbeeld ook voor iets als werkhouding: juist bij leerlingen uit lagere sociaaleconomische milieus ontwikkelt een goede werkhouding zich soms pas op latere leeftijd, waarna zij beter gaan presteren.²⁵ Deze leerlingen kunnen ondersteuning van school dus juist extra goed gebruiken.

Lage verwachtingen zijn zorgelijk, omdat lagere verwachtingen kunnen zorgen voor lagere prestaties, ook wel het 'Golem-effect' genoemd.²⁶ Terwijl hoge verwachtingen aan de andere kant leiden tot hogere prestaties: het Galatea-effect.²⁷ Er wordt al meer dan vijftig jaar onderzoek gedaan naar het zogenaamde Pygmalion-effect, het fenomeen dat beschrijft hoe de verwachtingen van leerlingen beïnvloed kunnen worden door de verwachten die docenten van hen hebben.²⁸ Interessant om te bekijken is het [stappenplan](#) van Robert Marzano (2010) over het communiceren van hoge verwachtingen.

Een compleet beeld van de leerling

Een compleet beeld van de leerling

Tijdig en breed zicht op de ontwikkeling van een leerling is van wezenlijk belang voor het bieden van kansen. Alert zijn op de ontwikkeling maakt dat beter ingespeeld kan worden op de onderwijsbehoefte van de leerling en dat de leerling alles uit zichzelf kan halen: waar staat de leerling ten opzichte van gestelde doelen en wat heeft hij/zij nodig om die (alsnog) te bereiken?

De leerlingenpitch

“In de tweede klas, tegen het einde van de brugperiode, vragen we alle leerlingen om een pitch van tien minuten over zichzelf te geven aan de leraren. De leerlingen bereiden dit thuis voor en krijgen feedback van de docenten. Leerlingen krijgen zo de kans om te laten zien wie ze zijn en wat ze willen. Dit wordt aangevuld met informatie die over leerlingen verzameld wordt in de kernteams. Dat geeft meer houvast om ze richting de derde klas te plaatsen. We zijn minder gericht op cijfers en nemen gezamenlijk een besluit. We zien dat positief uitpakken en het geeft ons vertrouwen dat we met deze cijferloze aanpak juist wel kansen kunnen bieden.”

– Schoolleider VO.

“De groep 8-leerkracht geeft een havo-vwo advies omdat ‘ie twijfelt, en dan zouden wij het na een krap halfjaartje in de brugklas wel moeten weten?” Bestuurder Erwin Lutteke prijst zich zeker in deze coronaperiode gelukkig met de twejarige brugklas van het Isendoorn College in Warnsveld. „Dat geeft ons, de leerling, maar ook de basisscholen veel lucht.” Lees het hele artikel [hier](#).

Heterogene en verlengde brugklassen

Met heterogene en verlengde brugklassen kunt u als school langer de tijd nemen om een goed beeld te vormen van de leerling. Ook geeft u zo de leerling wat langer de tijd om te ontdekken wat zijn of haar capaciteiten en talenten zijn en wat het beste bij hem of haar past. Op veel scholen starten leerlingen al in een heterogene brugklas. Het is het overwegen waard om de brugperiode te verlengen naar twee of zelfs drie jaar. Op de [website](#) Voortgezet Leren zijn veel inspirerende voorbeelden te vinden van scholen die begonnen zijn of werken met een heterogene onderbouw. Te lezen is hoe zij omgaan met differentiatie, methoden en het volgen van leerlingen.

Informatie verzamelen over het leren

Zicht krijgen op de ontwikkeling van leerlingen kan, en doen veel scholen, op verschillende manieren. Om een zo compleet mogelijk beeld te krijgen van de leerling, verdient het de voorkeur om verschillende wijzen in te zetten. Idealiter ontstaat een beeld uit een combinatie van gesprekken met leerlingen (en ouders), observaties en verschillende manieren van formatief informatie verzamelen, informeel tijdens de lessen en meer formeel via bijvoorbeeld methode- en methodeonafhankelijke toetsen.

Meer weten over formatief evalueren? Op deze [website](#) van SLO zijn aanpakken, lesvoorbeelden, schoolportretten en handige instrumenten te vinden en te downloaden.

Via de [GEU](#) kunt u een overzicht krijgen van het beschikbare aanbod van methodeonafhankelijke leerlingvolgysteemtoetsen.

Driehoeksgesprekken

We voeren regelmatig gesprekken in de driehoek 'leerling, mentor, ouder'. Er is intensief contact tussen de mentor en de leerling en in deze gesprekken worden ook de opbrengsten meegenomen, maar we kijken vooral ook naar de ambitie en ontwikkeling van de leerling. We betrekken de ouders nadrukkelijk omdat zij op hun eigen manier onderdeel uitmaken van de schoolontwikkeling van leerlingen.

– Docent onderbouw vo-school. Lees het hele artikel [hier](#).

Coaching en formatief evalueren helpt leerlingen bij het leerproces en geeft u als school inzicht in de ontwikkeling van de leerling. Onderdeel en bijkomend voordeel is dat de ontwikkeling van leerlingen continu onderdeel van gesprek blijft. Dit draagt bij aan een actieve houding van de leerling bij zijn leren, kan de intrinsieke motivatie bevorderen en helpt bij het identificeren van onderwijsbehoeften.^{29, 30} Ook ouders kunnen daarbij betrokken worden, bijvoorbeeld in de zogenaamde driehoeksgesprekken. Betrokkenheid van ouders bij school heeft een positieve invloed op de schoolse ontwikkeling en draagt bij aan doorzettingsvermogen en een positieve attitude ten aanzien van leren.^{31, 32, 33, 34}

Naast de dialoog met de leerlingen, ouders, leraren kan ook informatie over het leren verzameld worden via informele en meer formele vormen van toetsen. Methodeonafhankelijke toetsen kunnen inzicht geven in de leervertraging die leerlingen mogelijk hebben opgelopen als gevolg van coronacrisis. Het kan daardoor helpen bij het bepalen van waar extra ondersteuning gewenst is. Het is belangrijk om de toets als instrument niet los in te zetten van het onderwijs en eventueel gebruikte toetsen in te zetten ten behoeve van het leren: waar kan de leerling extra ondersteuning of juist uitdaging gebruiken? Ook een (klassikaal) capaciteitenonderzoek kan helpen bij het vormen van een compleet beeld van de leerling, zeker als dit gekoppeld wordt aan gesprekken hierover met leerlingen en ouders. Een capaciteitenonderzoek geeft inzicht in de potentie van de leerling en kan, voor zowel u als school als voor leerling en ouders helpen bij het verkennen van de ambitie, talenten en ontwikkeling van de leerling.

Wat is nodig voor succes?

“In het voortgangsteam denken we kritisch na over op welke criteria we leerlingen volgen, monitoren en plaatsen en hoe elk vak en elke docent daaraan bijdraagt. Het uitgangspunt per vak: wat heb jij nodig om volgend jaar succesvol door te gaan?”

– Onderbouwcoördinator vo-school

Post-brugperiode-advies

Het niveau waarop leerlingen in het vo instromen is vaak bepalend voor het niveau waarop zij een diploma behalen voor het vo.^{35, 36, 37, 38}

We weten dat veel leerlingen vanaf het begin op het vo onderwijs volgen op de schoolsoort die recht doet aan hun competenties en mogelijkheden. Tegelijkertijd weten we dat zo'n dertig procent van de leerlingen in de onderbouw van het vo nog wisselt van schoolsoort. Dit kan eraan bijdragen dat leerlingen op een passender niveau onderwijs volgen.³⁹

Het is daarom aan te bevelen om met expliciete evaluatiemomenten vast te stellen of zij (nog of al) onderwijs volgen op de meest passende plek, bijvoorbeeld door hen een 'post-brugperiode-schooladvies' te geven. Hierbij helpt het als het onderwijs dusdanig flexibel is vormgegeven dat het determinatiemoment niet te vroeg plaatsvindt. Dat kan door verlengde heterogene brugklassen in te richten waarin ruimte is voor maatwerk, zodat er aanbod is voor leerlingen met verschillende onderwijs- en ontwikkelbehoeften. Door uitgestelde selectie en flexibiliteit binnen de school krijgen leerlingen wat meer tijd en ruimte om zichzelf te ontwikkelen en neemt u als school ook meer de tijd om een compleet beeld van de leerling te vormen.

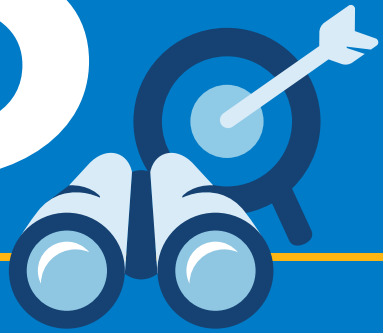
Extra evaluatiemoment van de leerling

"Normaal gesproken volgen we de leerlingen natuurlijk al goed en bekijken we in de brugklas welk niveau bij de leerling past. We doen dat bij de reguliere overgangsvergaderingen. Dit jaar, met corona en de scholensluiting in ons achterhoofd, staan wij op meerdere momenten expliciet stil bij wat de leerling nodig heeft. Daarover spreken we in het team, met ouders en natuurlijk met de leerling. We zijn ons er nu nog meer bewust van dat een leerling in deze periode misschien nog niet zijn of haar volle potentie heeft kunnen laten zien. Die willen we er wel uithalen en daar is extra ondersteuning voor nodig."

– Mentor brugklas

Voor veel scholen is het al staande praktijk om gedurende de brugperiode meermaals met leerling (en ouders) te kijken naar de ontwikkeling van leerlingen en te bepalen of de leerling onderwijs volgt op het meest passende niveau. Momenten expliciteren kan bijdragen aan een zorgvuldig besluitvormingsproces. In dat besluitvormingsproces staat centraal hoe leerlingen hun weg in het voortgezet onderwijs het beste kunnen vervolgen en welke ondersteuning zij nodig hebben om kansen te benutten.

3

Kansen centraal stellen in visie en besluitvormingsproces

Kansen centraal stellen in visie en besluitvormingsproces

Expliciet beleid in de school rondom het bieden van kansen aan leerlingen heeft een kansen bevorderend effect. Het schoolklimaat en de schoolcontext zijn van invloed op hoe de processen in de school worden georganiseerd. Het is belangrijk de schoolvisie en de pedagogische opdracht te vertalen naar uitgangspunten en concreet beleid. Dit biedt positieve sturing en houvast voor onderwijsprofessionals.⁴⁰

Overgangs- en bevorderingsbeleid

Scholen zijn zelf verantwoordelijk voor het vaststellen van hun bevorderingsbeleid. Daarbij heeft de medezeggenschapsraad instemmingsbevoegdheid. Kansen bieden aan leerlingen vraagt om flexibele normen rondom bevordering, zittenblijven en op- en afstroom. Bijvoorbeeld de gebeurtenissen rondom de coronacrisis geven wellicht extra aanleiding om de normaliter gehanteerde normen nog eens tegen het licht te houden en aan te passen. Flexibele overgangsnormen kunnen eraan bijdragen dat leerlingen de tijd en ruimte krijgen om zich verder te ontwikkelen en tijdens hun hele schoolloopbaan de kans krijgen het beste uit zichzelf te halen. Te strikte overgangsnormen en een sterke gerichtheid op cijfers kunnen het bieden van kansen in de weg staan omdat de focus minder ligt op de potentie of de onderwijsbehoefte van de leerling.⁴¹

De stem van de leerling

Bij het Rhedens Rozendaal is de bevorderingsvergadering een adviesvergadering geworden. De aanpassing van het bevorderingsbeleid is door de coronacrisis in een stroomversnelling gekomen. De vraag die centraal staat is op welke plek de leerling het volgende jaar het meeste kans heeft om op te bloeien. Bij het advies worden vakdocenten en mentoren betrokken, maar ook een leerlingcoördinator én de leerling zelf. Als een leerling zich niet kan vinden in het advies van de school, schrijft hij of zij een brief die vervolgens basis vormt voor het gesprek over het advies. [Hier](#) kunt u het gehele artikel lezen.

In 2018 ontwikkelde de VO-raad een handreiking gericht op het voorkomen van zittenblijven, waarin waardevolle adviezen te vinden zijn. U kunt de handreiking [hier](#) vinden. Ook liet de VO-raad kwalitatief onderzoek uitvoeren naar zittenblijven en bevorderingsbeleid in schooljaar 2019/2020. Dit resulteerde in een [factsheet](#) met concrete en relevante tips voor scholen bij aanpassing van het overgangsbeleid. In de documenten wordt onder meer aandacht gevraagd voor kijken met een brede blik naar kinderen. Om naast de leervorderingen ook werkhouding, de thuissituatie en eventuele socialemotionele impact van de huidige situatie op de leerling in het besluitvormingsproces mee te nemen. Hoewel zeer belangrijk, is het belangrijk om bewustzijn te hebben van de eigen verwachtingen, aannames en oordelen die een rol spelen bij de besluitvorming. Hieronder wordt ingegaan op aandachtspunten voor zorgvuldige besluitvorming bij een brede blik op de leerling.

Aandachtspunten bij het besluitvormingsproces

Aandachtspunten bij het besluitvormingsproces

Onderzoek wijst uit dat docenten bij overgangs- en bevorderingsbeslissingen belang hechten aan onderbouwde en eerlijke oordelen. Toch ontbreekt in het besluitvormingsproces regelmatig structuur en is onduidelijk welke factoren meewegen in de uiteindelijke beslissing. Daarnaast spelen zowel de verwachtingen van docenten als groepsdynamische processen een rol in het besluitvormingsproces. De eerste resultaten van het genoemde onderzoek geven ook richting om de besluitvormingsprocessen te verbeteren.

Scholen kunnen hieraan werken door een gezamenlijke visie te vormen op bevordering en op het doel van overgangsvergaderingen. Daarnaast helpt het om het proces gestructureerd en steeds op dezelfde manier in te richten door heldere afspraken te maken waarop leerlingen beoordeeld worden en over de procedures en interactie tijdens vergaderingen. Een goede voorbereiding met goed onderbouwde argumenten helpen om een compleet beeld van de leerling te vormen om zo tot een gefundeerde bevorderingsbeslissing te komen.⁴²

TIP: Maak heldere afspraken over de factoren die meespelen in het besluitvormingsproces. Maak afwegingen inzichtelijk en expliciet. Beluister [hier](#) de podcast van onderzoeker Janneke Sleenhof. Zij gaat in op welke manier zwaarwegende beslissingen genomen worden en hoe tot een juiste beslissing gekomen kan worden.

En hoe komt die voorbereiding tot stand?

Of een leerling overgaat of blijft zitten, opstroomt of afstroomt is een belangrijke beslissing. Het is van belang zo'n grote beslissing niet op basis te nemen van inzicht in een enkel domein, bijvoorbeeld cognitief, en niet op basis van een momentopname.

Een compleet beeld van de leerling wordt gevormd door structurele informatieverzameling over de leerling op basis van een brede range aan datapunten, zowel op cognitief gebied als ook op executieve vaardigheden en sociaal-emotioneel welbevinden. Scholen doen er goed aan om verschillende informatie bij elkaar te leggen, te analyseren en interpreteren: er zit betrouwbaarheid in de variatie van de verzamelde informatie. Door dit vast te leggen en vooral met leerling en collega's de dialoog daarover aan te gaan, verkrijgt u ook inzicht in op welke aspecten nog informatie over de leerling mist en kunt u daar gericht actie op ondernemen. Uiteindelijk kan op basis van die rijke informatie kan op een gegeven moment een gewogen beslissing genomen worden in kader van plaatsing.

U kunt [hier](#) de video bekijken die Dominique Sluijsmans maakte voor het Lerarencollectief.

Gedragsskenmerken als motivatie, concentratie en zelfstandigheid zijn geen vaststaande (belemmerende) factoren. Het helpt als scholen doelgericht met leerlingen werken aan het ontwikkelen van deze kenmerken. Op die manier biedt de school grotere kansen aan leerlingen.

TIP: Betrek in het besluitvormingsproces meerdere collega's die de leerling kennen om na te gaan waar de leerling staat. Maak gebruik van 'georganiseerde tegenspraak' om kritisch en onderzoekend te werk te gaan.

Naast inzicht in de cognitieve prestaties van leerlingen zijn 'zachte' leerlingkenmerken van groot belang voor succes op school. Denk aan werkhouding, zelfregulatie en motivatie. Het belang van deze niet-cognitieve leerlingkenmerken in de besluitvorming wordt groter als sprake is van inconsistente leerprestaties.⁴³ Bij de inschatting en beoordeling van zachte leerlingkenmerken spelen subjectieve waarneming en interpretatie van onderwijsprofessionals een grotere rol. Dit is logisch, verwachtingen hebben we allemaal en we interpreteren de wereld om ons heen altijd op basis van persoonlijke ervaringen en achtergronden. Bewustzijn van de rol die eigen verwachtingen kunnen spelen bij de interpretatie van de leervorderingen en bij besluitvorming is een belangrijke eerste stap. Bij de weging van niet-cognitieve leerlingkenmerken is het daarom extra belangrijk dat onderwijsprofessionals met elkaar (inhoudelijk) het gesprek aangaan over de interpretatie van informatie die zij verzameld hebben, zodat vanuit verschillende perspectieven kan worden gekeken en betekenis kan worden gegeven aan de kenmerken.⁴⁴ Op de [website](#) van SLO is materiaal te vinden om leerlingen te helpen bij het ontwikkelen van executieve functies.

Leerlingen geven zichzelf een overgangsadvies

Bij het Montessori College in Arnhem worden leerlingen gevraagd op zichzelf te reflecteren en zichzelf een overgangsadvies te geven. De leerlingen vullen op een reflectieformulier in hoe het gaat met hun inzet, werkhouding en voortgang. De leerlingen bespreken het reflectieformulier met hun ouders en met de docenten. Op basis daarvan wordt een actieplan gemaakt. [Hier](#) kunt u het gehele artikel lezen.

Waar kunt u terecht bij vragen?

Thema's	Organisatie	Contact
Bestuursvraagstukken rondom de overgang po-vo en doorstroom	VO-Raad	www.vo-raad.nl www.vanponaarvo.nl
Informatie voor ouders	Ouders & Onderwijs	www.oudersenonderwijs.nl vraag@oudersenonderwijs.nl
Themapagina	SLO	www.slo.nl/handreikingschooladvies
Onderwijskwaliteit	Inspectie van het Onderwijs	www.onderwijsinspectie.nl
Nationaal Programma Onderwijs	OCW	www.nponderwijs.nl
Hybride onderwijs	OCW	www.lesopafstand.nl
Informatie over wet- en regelgeving	OCW	Contactformulier via www.rijksoverheid.nl

Eindnoten

- 1 SER (2021). Gelijke kansen in het onderwerp. Structureel investeren in kansengelijkheid voor iedereen.
- 2 Smith, T. K., Connolly, F., & Pryseski, C. (2014). Positive school climate: What it looks like and how it happens. Nurturing positive school climate for student learning and professional growth. Baltimore: Baltimore Education Research Consortium
- 3 Peterson, E. R., Rubie-Davies, C., Osborne, D., & Sibley, C. (2016). Teachers' explicit expectations and implicit prejudiced attitudes to educational achievement: Relations with student achievement and the ethnic achievement gap. *Learning and Instruction*, 42, 123-140. doi:10.1016/j.learninstruc.2016.01.010
- 4 Inspectie van het Onderwijs (2019). Plaatsing en toelating in het vo.
- 5 Geven, S., Batruch, A., & Van de Werfhorst, H. (2018). Inequality in teacher judgements, expectations and track recommendations: A review study. Geraadpleegd van <https://www.rijksoverheid.nl/documenten/rapporten/2018/11/29/inequality-in-teacher-judgements-expectations-and-track-recommendations-a-review-study>
- 6 Boone, S., & Van Houtte, M. (2016). More ambitious educational choices in urban areas: A matter of local labor market characteristics?. *Urban Education*, 51, 940-963. doi:10.1177/0042085914549363
- 7 Inspectie van het Onderwijs (2016). De staat van het onderwijs. Onderwijsverslag 2014/2015.
- 8 Oomens, M., Scholten, F., & Luyten, H. (2019). Evaluatie Wet Eindtoetsing PO. Eindrapportage. Utrecht, Nederland: Oberon.
- 9 Timmermans, A. C., De Boer, H., Amsing, H. T. A., & Van der Werf, M. P. C. (2018). Track recommendation bias: Gender, migration background and SES bias over a 20-year period in the Dutch context. *British Educational Research Journal*, 44, 847-874. doi:10.1002/berj.3470
- 10 Oomens, M., Scholten, F., & Luyten, H. (2019). Evaluatie Wet Eindtoetsing PO. Eindrapportage. Utrecht, Nederland: Oberon.
- 11 Timmermans, A. C., De Boer, H., Amsing, H. T. A., & Van der Werf, M. P. C. (2018). Track recommendation bias: Gender, migration background and SES bias over a 20-year period in the Dutch context. *British Educational Research Journal*, 44, 847-874. doi:10.1002/berj.3470
- 12 Denessen, E. (2019). Niet vroeg selecteren, maar kansen creëren. In S. Beekhoven en P. Witte (Red.). *Sardes Special nr. 25 Naar de middelbare*. Geraadpleegd van https://sardes.nl/pathoimg.php?id=3405&image=ss25_kansen_creeren.pdf
- 13 Jussim, L., & Harber, K. D. (2005). Teacher expectations and self-fulfilling prophecies: Knowns and unknowns, resolved and unresolved controversies. *Personality and Social Psychology Review*, 9, 131-155. doi:10.1207/s15327957pspr0902_3
- 14 Timmermans, A. C., Kuyper, H., & Van der Werf, M. P. C. (2013). *Schooladviezen en onderwijsloopbanen: Voorkomen, risicofactoren en gevolgen van onder- en overadvisering*. Groningen, Nederland: GION.
- 15 Korthals, R. A. (2015). *Tracking students in secondary education. Consequences for student performance and inequality* (Dissertatie Universiteit Maastricht). Geraadpleegd van NRO databank.
- 16 https://www.cito.nl/-/media/files/kennis-en-innovatie-onderzoek/201104_cito_effectenafstandsonderwijs_samenvatting-onderzoeksrapport.pdf?la=nl-nl; <https://osf.io/preprints/socarxiv/ve427>
- 17 <https://bboamsterdam.nl/actualiteit/de-eerste-staat-van-het-amsterdamse-primair-onderwijs/>;
- 18 <https://www.educatieveagendalimburg.nl/bijdragen/limburgse-leerlingen-op-de-basisschool-ten-tijde-vancorona->; <https://www.educatieveagendalimburg.nl/bijdragen/limburgse-leerlingen-op-de-basisschool-ten-tijde-vancorona-5>
- 19 <https://esb.nu/esb/20061628/schoolprestaties-limburgse-basisschoolleerlingen-door-eerstelockdown-flink-geraakt>;
- 20 <https://www.sciencedirect.com/science/article/pii/S0738059320304855>
- 21 Wang, S., Rubie-Davies, C. M., & Meissel, K. (2018). A systematic review of the teacher expectation literature over the past 30 years. *Educational Research and Evaluation*, 24, 124-179. doi:10.1080/13803611.2018.1548798
- 22 Brophy, J., & Good, T. L. (1970). Teachers communication of differential expectations for childrens classroom performance: some behavioral data. *Journal of Educational Psychology*, 6, 365-374. doi:10.1037/h0029908
- 23 Liu, R., & Chiang, Y. L. (2019). Who is more motivated to learn? The roles of family background and teacher-student interaction in motivating student learning. *The Journal of Chinese Sociology*, 6, 6. doi:10.1186/s40711-019-0095-z
- 24 Rubie-Davies, C. M. (2015). *Becoming a high expectation teacher: Raising the bar*. London, UK: Routledge.
- 25 OECD (2016). *Netherlands 2016: Foundations for the Future, Reviews of National Policies for Education*. OECD Publishing: Paris.

- 26 Babad, E. Y., Inbar, J., & Rosenthal, R. (1982). Pygmalion, Galatea, and the Golem: Investigations of biased and unbiased teachers. *Journal of Educational Psychology*, 74, 459-474.
- 27 Babad, E. Y., Inbar, J., & Rosenthal, R. (1982). Pygmalion, Galatea, and the Golem: Investigations of biased and unbiased teachers. *Journal of Educational Psychology*, 74, 459-474.
- 28 Anneke C. Timmermans, Christine M. Rubie-Davies & Camilla Rjosk (2018) Pygmalion's 50th anniversary: the state of the art in teacher expectation research, *Educational Research and Evaluation*, 24:3-5, 91-98, DOI: 10.1080/13803611.2018.1548785
- 29 Dycke, J.L., Martin, J.E., & Lovett, D.L. (2006). Why is this cake on fire?: Inviting Students Into the IEP Process. *Teaching Exceptional Children*, Vol. 38, No. 3 (42-47).
- 30 Aanen-Zilvold, E., & Bulterman-Bos, J. (2013). Identificatie van onderwijsbehoeften met behulp van kindgesprekken. *Tijdschrift voor Orthopedagogiek*, 52(2), 57-66.
- 31 Desforges, C. & Abouchar, A. (2003). The impact of parental involvement, parental support, and family education on pupil achievements and adjustments: A literature review (Report No. 433). http://good-id-in-schools.eu/sites/default/files/sof_migrated_files/sof_files/impactparentalinvolment.pdf
- 32 Fantuzzo, J., McWayne, C., Perry, M., & Childs, S. (2004). Multiple Dimensions of Family Involvement and Their Relations to Behavioral and Learning Competencies for Urban, Low-Income Children. *School Psychology Review*, 33 (4), 467-480. Retrieved from http://repository.upenn.edu/gse_pubs/438
- 33 Hattie, J. (2014). *De impact van leren zichtbaar maken*. Rotterdam: Bazalt Educatieve Uitgaven.
- 34 McWayne, C., Hampton, V., Fantuzzo, J., Cohen, H. L., & Sekino, Y. (2004). A multivariate examination of parent involvement and the social and academic competences of urban kindergarten children. *Psychology in the Schools*, 41, 363-377. doi:10.1002/pits.10163
- 35 Anderson, L. W., Jacobs, J., Schramm, S., & Splittgerber, F. (2000). School transitions: Beginning of the end or a new beginning?. *International journal of educational research*, 33, 325-339.
- 36 Inspectie van het Onderwijs (2014). *De kwaliteit van het basisschooladvies. Een onderzoek naar de totstandkoming van het basisschooladvies en de invloed van het basisschooladvies op de verdere schoolloopbaan*.
- 37 Korpershoek, H., Beijer, C., Spithoff, M., Naaijer, H.M., Timmermans, A.C., Van Rooijen, M., . . . Opdenakker, M.C. (2016). *Reviewstudie naar de po-vo en de vmbo-mbo overgang*.
- 38 Van de Werfhorst, H. G. (2018). *Meritocratisering leidt tot waterbed-effect in het onderwijs*. ESB, *Gelijke Kansen op School*
- 39 O.a. *Inspectie van het Onderwijs (2021). De staat van het Onderwijs*.
- 40 *Inspectie van het Onderwijs (2018). Kansen(on)gelijkheid bij de overgangen po-vo. Bevindingen en bevorderende en belemmerende factoren*.
- 41 *Inspectie van het Onderwijs (2019). Plaatsing en toelating in het vo*.
- 42 Sleehof, J. P. W., Koopman, M., Thurlings, M. C. G., & Beijaard, D. (2019). An exploratory study into teachers' beliefs and experiences about allocating students. *Teaching and Teacher Education*, 80, 94-105. <https://doi.org/10.1016/j.tate.2019.01.007>
- 43 Glock, S., Krolak-Schwerdt, S., Klapproth, F., & Böhmer, M. (2013). Beyond judgment bias: How students' ethnicity and academic profile consistency influence teachers' tracking judgments. *Social Psychology of Education*, 16, 555-573. doi:10.1007/s11218-013-9227-5
- 44 *Inspectie van het Onderwijs (2018). Kansen(on)gelijkheid bij de overgangen po-vo. Bevindingen en bevorderende en belemmerende factoren*. Utrecht, Nederland: Auteur.

Colofon

Den Haag, augustus 2021

Vormgeving en layout: Things To Make and Do

Deze handreiking is een productie van het Ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap en in samenwerking met SLO, Nationaal expertisecentrum leerplanontwikkeling en de VO-raad.

Disclaimer

Deze brochure is met de grootst mogelijke zorgvuldigheid samengesteld. Voor onjuistheden en onvolledigheden met betrekking tot de inhoud van de handreiking kunnen de samenstellers van deze handreiking echter op geen enkele wijze verantwoordelijk of aansprakelijk worden gesteld. Aan de inhoud van deze brochure kunnen dan ook geen rechten worden ontleend.

